

Boekbespreking

‘Terug naar de Oost’. De reis van VOC-chirurgijn Gijsbert Heeck, 1654-1656’, bezorgd en ingeleid door Barend Jan Terwiel en Peter Kirsch. Walburg Pers Zutphen, 2017.

405 pagina’s, 20 zwart-wit illustraties (Werken van de Linschoten-Vereeniging, deel 115).

ISBN 9789462491540. De prijs bedraagt € 51,-.

De Linschoten-Vereeniging geeft oude reisverslagen uit.

Terwijl in 2001 de Historische Vereniging Bunschote zijn eigen uitgave van het reisverslag van Gijsbert Heeck het licht deed zien (bewerkt door Oth Dekkers), zag Walburg Pers er nog been in met een eigen versie te komen. Om helemaal volledig te zijn: in 1910/1911 was het ook al verschenen in het *Marineblad* (door S.P. l’Honoré Naber), en in 2008 is er aandacht aan gegeven in een Engelstalig boek *‘A Traveler in Siam in the Year 1655’*. Kortom, bijzonder veel belangstelling voor het ‘Journael ofte Dagelijcxsz Aenteijkeninge’ van deze Bunschoter chirurgijn. Een vergelijking met het boek van Dekkers ligt voor de hand.

De dagboekantekeningen betreffen de derde reis van Gijsbert Heeck naar de Oost (1654-1656). Verslagen van eerdere reizen (1636-1640 en 1641-1645) hebben we niet. Maar Heeck verwijst naar deze voorgaande reizen, zodat ze vrij nauwkeurig gedateerd kunnen worden. Het waren avontuurlijke reizen, die Heeck niet alleen naar Nederlands Oost-Indië brachten, maar ook naar India, Thailand, China en Japan. In het laatste land was hij getuige van christenvervolgingen. Hij was een wereldreiziger! Bovendien was hij een goed waarnemer, die nauwkeurige verslagen kon schrijven. De VOC bevond zich in de jaren 1650 onder gouverneur-generaal Joan Maetsuyker op het toppunt van zijn macht. De territoriale expansie was groter dan ooit en de handelscontacten met het hele Verre Oosten uitgebreid. Een dienstverband met de VOC, zoals chirurgijn Gijsbert Heeck dat had, bracht een avontuurlijk leven en voerde naar exotische oorden, maar was ook gevaarlijk. Het sterftecijfer bij Indiëgangers was hoog. Het dagboek geeft een prachtig inzicht in het leven onder de VOC-vlag, van plicht en dienstbetoon aan zieken en stervenden tot zelfverrijking van inhalige en de wet omzeilende kooplieden.

Afgezien van het verschil in omvang en karakter hebben de beide genoemde boeken die van Walburg Pers en die van Dekkers, ongeveer dezelfde opzet. Na voorwoord en inleiding volgt de tekst van het ‘Journael’. Bij Walburg Pers is die tekst letterlijk opgenomen, bij Dekkers betreft het een bewerking in hedendaags Nederlands, die bovendien een sterk samenvattend karakter heeft. Allerlei opmerkingen over het weer en de scheepvaart zijn achterwege

gebleven. Vandaar het aanmerkelijk verschil in dikte van de boeken. Bij Dekkers ontbreekt een notenapparaat, maar staan er wel toelichtende opmerkingen in schuine letter in de tekst zelf. Beide boeken besluiten met een bronnenoverzicht en een illustratieverantwoording.

Maar naast de overeenkomsten zijn de verschillen tussen beide boeken aanmerkelijk. Het boek van Walburg Pers is in feite een degelijke becommentarieerde bronnenuitgave voor de fijnproever. Je moet wel thuis zijn in het oude Nederlands om daar genot aan te beleven. De inleiding, die ik met veel genoegen heb gelezen, is al net zo degelijk en plaatst het dagboek in het veel bredere kader van de VOC en het chirurgijnsvak dan Dekkers doet. Ook de twee eerdere reizen van Heeck worden gereconstrueerd.

Het boek van Dekkers is meer iets voor de gemiddelde lezer. Het ingekorte en in hedendaags Nederlands gestelde verslag leest veel gemakkelijker, maar de inleiding is een stuk korter (15 pagina’s) en dus minder diepgravend.

Kortom, het is kiezen tussen de ruim 80 pagina’s van de bijzonder goede inleiding van Walburg Pers (boek kost € 51,-), of de 120 pagina’s van het goed leesbare, ingekorte reisverslag van Oth Dekkers (boek kost € 5,-). Ze hadden eigenlijk bij elkaar in één boek moeten zitten.

Ik kan tot de conclusie komen, dat het door Walburg Pers uitgegeven boek goed en degelijk verzorgd is en de kwalificering ‘wetenschappelijke uitgave’ waar maakt. Voor wie er niet tegenop ziet om het oudere Nederlands te lezen zal het een aanwinst zijn. Maar eerlijk gezegd, voor het gemiddelde lid van onze Historische Vereniging zal waarschijnlijk de eigen uitgave uit 2001 directer toegankelijk zijn. De Historische Vereniging heeft er nog een voorraad van.

‘Een Bunschoter VOC-chirurgijn’. Dagelijkse aantekeningen van de reis naar Oost-Indië in 1654 door Gijsbert Heeck (1619-1669) ingeleid en bewerkt door O. Dekkers. Historische Vereniging Bunschote, 2001. 142 pagina’s. Talrijke illustraties in duotoon.

WILLEM RUIZENDAAL

